

آسیب‌شناسی تاثیر تحولات سیاسی بر محتوای کتاب‌های درسی تاریخ معاصر ایران (۱۳۵۸-۱۳۸۸) با رویکردی تطبیقی به کتاب‌های درسی تاریخ ایران پیش از انقلاب

منصوره کریمی قه‌ی*

چکیده

انقلاب‌ها، جنبش‌های اجتماعی، جنگ، نحوه‌ی تراکم یا توزیع قدرت در میان احزاب و جریان‌های سیاسی، از مصادیق بارز تحولات سیاسی به شمار می‌آیند، که به دگرگونی مبانی ارزشی و نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی یک کشور می‌انجامد. بیشترین بازتاب این دگرگونی‌ها در نظام آموزشی کشور انعکاس می‌یابد؛ زیرا حاکمیت، برای تبیین مبانی ارزشی وایدئولوژیکی خود می‌کوشد آن را از طریق مواد آموزشی به ویژه کتاب‌های درسی، به کودکان و نوجوانان القا نماید. از میان کتاب‌های درسی، یکی از مهم‌ترین کتاب‌هایی که منعکس‌کننده تحولات جامعه و سیاست‌گذاری‌های حاکمیت‌ها است، کتاب‌های تاریخ است.

این مقاله با هدف آسیب‌شناسی تاثیر تحولات سیاسی بر محتوای کتاب‌های درسی تاریخ معاصر ایران، با رویکردی تطبیقی به بررسی کتاب‌های تاریخ قبل و بعد از انقلاب پرداخته است. دغدغه اصلی آن پاسخ به این سوال است که تحولات سیاسی، تاریخ‌نگاری کتاب‌های درسی را دچار چه آسیب‌هایی نموده است؟

* دانشجوی دکتری رشته‌ی تاریخ اسلام، دانشگاه الزهراء(س)

karimighahi@yahoo.com

این بررسی نشان داد؛ کتاب‌های درسی تاریخ ایران، تحت تاثیر تحولات سیاسی به ویژه سه تحول مهم انقلاب اسلامی، جنگ عراق و ایران و جابجایی قدرت در میان احزاب سیاسی، دستخوش تغییر و آسیب شده است. از جمله این آسیب‌ها، می‌توان به غلبه نگرش سیاسی و ایدئولوژیکی بر محتوای کتاب‌های درسی تاریخ معاصر، کتمان یا تحریف وقایع تاریخی در جهت تبیین دیدگاه‌های سیاسی و ارزشی جریان سیاسی حاکم، نگرش منفی نسبت به برخی شخصیت‌ها و حاکمیت‌ها، داوری‌های یک سو به و غیر منصفانه درباره‌ی رخدادهای تاریخی، بیان شعاری و ژورنالیستی و فقدان نگاه جامع و علی در بررسی حوادث تاریخی، اشاره کرد.

کلیدواژه‌ها: کتاب‌های درسی تاریخ معاصر ایران، تحولات سیاسی، انقلاب اسلامی، آسیب شناسی

مقدمه

انقلاب‌ها، جنبش‌های اجتماعی، جنگ، نحوه‌ی تراکم یا توزیع قدرت در دست احزاب و جریان‌های سیاسی از مصادیق بارز تغییرات سیاسی یک کشور به شمار می‌آیند، که به دگرگونی مبانی ارزشی و نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی یک کشور می‌انجامد. بیشترین بازتاب این دگرگونی‌ها در نظام آموزشی کشور انعکاس می‌یابد؛ زیرا حاکمیت برای تبیین مبانی ارزشی و ایدئولوژیکی^۱ خود می‌کوشد آن را از طریق مواد آموزشی به ویژه کتاب‌های درسی به کودکان و نوجوانان القا نماید.

انقلاب اسلامی سال ۵۷، مهم‌ترین تحول سیاسی بود که موجب دگرگونی ارزش‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی ایران شد. با پیروزی انقلاب حکومتی جدید در کشور شکل گرفت که شاخصه‌های ایدئولوژیکی آن حاکمیت الله، حکومت ولایت فقیه، اسلام محوری و استعمار ستیزی بود. جهت تبیین و ترویج این ارزش‌ها که در تقابل با مبانی ایدئولوژیکی

۱. ایدئولوژی واژه‌ای است که برای توصیف عقاید، آرمان‌ها، ارزش‌ها، جهان‌نگری‌ها، ادیان، فلسفه‌های سیاسی، تمایلات و توجیهات اخلاقی به شیوه‌های گوناگون مورد استفاده قرار می‌گیرد. ایدئولوژی را تحریف یا واگونگی واقعیت نامیده‌اند و در مقابل آگاهی راستین به کار می‌برند. ایدئولوژی نوعی سبک اندیشه برای القای فکر است و سیستمی از ایده‌ها و قضاوت‌های روشن و سازمان یافته است که موقعیت یک گروه یا جامعه را توجیه، تفسیر، تشریح و اثبات می‌کند و حافظ منافع حاکمیت می‌باشد. (روشه، ۱۳۶۶، ص ۹۹-۱۰۰)